



เกษตรยุคใหม่ เพื่ออนาคตประเทศไทย



เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2560 ของ สศช.

เรื่อง “จับเคลื่อนแผนฯ 12 สู่ออนาคตประเทศไทย”

วันจันทร์ที่ 3 กรกฎาคม 2560

ณ ห้องแกรนด์โดมอนด์บอลรูม ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี

จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

เกษตรยุคใหม่ เพื่ออนาคตประเทศไทย



1. เกษตรยุคใหม่กับการพัฒนาประเทศในอนาคต

1.1 แนวคิดการพัฒนาประเทศในอนาคต

บริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าการลงทุนที่มีการแข่งขันที่รุนแรงในทุกภาคการผลิต ทำให้ทิศทางการพัฒนาประเทศจึงต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันในภาคการผลิต เพื่อเตรียมความพร้อมของประเทศต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น และรักษาระดับการเจริญเติบโตให้มีเสถียรภาพ รวมทั้งมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่มีความเหมาะสมกับภูมิทัศน์ใหม่ของโลก โดยยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้กำหนดทิศทางที่จะพัฒนาประเทศให้มีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ยกระดับเข้าสู่กลุ่มประเทศรายได้สูง รวมทั้งมีความสามารถในการแข่งขันสูง สามารถสร้างรายได้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ และสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมแห่งอนาคต

1.2 ความสำคัญของภาคเกษตรในอนาคต

ปัจจุบันภาคเกษตรเป็นภาคการผลิตหนึ่งที่มีความสำคัญคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 8 ของ GDP ของประเทศ ประชากรของประเทศที่อยู่ในภาคเกษตรมีถึง 25.07 ล้านคน ในปี 2558 หรือคิดเป็นร้อยละ 38.14 ของประชากรทั้งประเทศ (65.73 ล้านคน) ซึ่งต้องมีการปรับตัวรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งจากบริบทภายนอกและภายในประเทศด้วย

เช่นกัน และต้องเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งมีการแข่งขันค่อนข้างสูงมากขึ้น อย่างไรก็ตามภาคเกษตรไทยยังมีปัญหาที่สำคัญหลายประการที่ต้องดำเนินการปรับปรุง ทั้งในด้านประสิทธิภาพการผลิตและการตลาด การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ยังไม่เพียงพอ และการขาดปัจจัยการผลิตและโครงสร้างพื้นฐานอย่างเพียงพอ เช่น พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ แหล่งน้ำ และเงินทุน เป็นต้น



นอกจากนี้ ประเด็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง คือ อายุขัยเฉลี่ยของเกษตรกรที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ และเทคโนโลยีด้านการเกษตร รวมถึงการดำเนินการตามนโยบายของภาครัฐได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตร และคุณภาพชีวิตและรายได้ของเกษตรกรในที่สุด ประชากรในภาคเกษตรที่มีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้นทุกปี ถือว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญและต้องมีการวางแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลแรงงานภาคเกษตร พบว่าสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรที่อายุมากกว่า 64 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นร้อยละ 11 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ซึ่งอายุเฉลี่ยของเกษตรกรไทยอยู่ที่ประมาณ 58 ปี ขณะที่เกษตรกรของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนาม มีอายุเฉลี่ยเพียงประมาณ 39 ปี (ข้อมูลจากสำรวจบางพื้นที่ในประเทศเวียดนามของ World Bank ปี 2004) เมื่อพิจารณาจำนวนแรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง จาก 19.32 ล้านคน ในปี 2544 เหลือ 17.99 ล้านคน ในปี 2558 ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากลูกหลานในภาคเกษตรไม่สนใจประกอบอาชีพ เกษตรกรมีการเคลื่อนย้ายไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ โดยเฉพาะภาคบริการ เช่น การขายส่ง การขายปลีก โรงแรมและภัตตาคาร การขนส่ง เป็นต้น ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับคนให้ความสนใจศึกษาในสาขาเกษตรน้อยลง และเมื่อจบการศึกษาไปประกอบอาชีพอื่น



เมื่อแรงงานภาคเกษตรของไทยมีอายุมากขึ้น ปัญหาที่ตามมา คือ ประสิทธิภาพการผลิตในอนาคตลดลง อันเนื่องจากปัญหาสุขภาพของแรงงานและข้อจำกัดในการที่จะเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต รวมถึงความสามารถในการขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาลด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร ที่จะยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานและการเป็นครัวโลก เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในภาคการผลิต และในปัจจุบันต้องหันไปพึ่งพาแรงงานต่างชาติมากขึ้นเพื่อทดแทนแรงงานไทยในภาคเกษตรที่ขาดหายไป ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ ตามมาด้วยได้ในที่สุด นอกจากนี้ ภาครัฐยังต้องมีการบริหารจัดการสวัสดิการ การคุ้มครองทางสังคม และการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในภาคเกษตรอีกด้วย ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องมีการวางแผนพัฒนาแรงงานภาคเกษตรให้เหมาะสมและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งสร้างเกษตรกรยุคใหม่ให้เข้ามาสู่ภาคเกษตรเพิ่มขึ้นทดแทนแรงงาน เพื่อสร้างศักยภาพในการแข่งขันภาคเกษตรของประเทศ และเป็นประเด็นท้าทายการพัฒนาภาคเกษตรของประเทศในอนาคตต่อไป

2. แนวคิดและหลักการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่

การสร้างบุคลากรในภาคเกษตรมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาแนวทางในแผนพัฒนาระดับชาติเริ่มมีมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ที่มีจุดเน้นการพัฒนาคนในภาคเกษตรให้เข้มแข็ง มีการให้ความรู้และทักษะที่เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างโอกาสทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนและคนในภูมิภาค ต่อมาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งจะเน้นที่การพัฒนาทักษะของเกษตรกรในการเป็นผู้ประกอบการ สามารถตัดสินใจและวางแผนการผลิตเชื่อมโยงกับการตลาด การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการ การใช้ระบบข้อมูลข่าวสารด้านการผลิต ราคา และตลาด เป็นเครื่องมือในการทำธุรกิจ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการ

สร้างเกษตรกรให้มีความรู้และมีทักษะในการทำธุรกิจ อย่างไรก็ตามในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) และฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้มีการกำหนดแนวทางการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากบริบทการเปลี่ยนแปลงที่แสดงให้เห็นถึงการเข้าสู่สังคมสูงอายุของภาคเกษตร ขาดการต่อเชื่อมในการประกอบอาชีพเกษตรกรจากรุ่นพ่อแม่ ครอบครัวยุคใหม่ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ไม่ต้องการให้ลูกหลานทำงานในภาคเกษตร เพราะเป็นอาชีพที่มีความยากลำบาก มีความเสี่ยงด้านรายได้ต่ำ มีหนี้สิน และไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ประกอบกับแรงงานรุ่นใหม่ไม่ต้องการทำงานในภาคเกษตรเช่นกัน โดยสรุปแนวคิดและหลักการในการสร้างเกษตรกรยุคใหม่ตามแผนพัฒนาฯ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 ได้ให้ความสำคัญไว้ ดังนี้

2.1 การสร้างค่านิยมที่ดี เพื่อให้เห็นคุณค่าของอาชีพ เกษตรกรรม

2.2 การฝึกอบรมและจัดทำหลักสูตรการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบที่เน้นการเรียนรู้จากภาคปฏิบัติ เพื่อสร้างเกษตรกรและผู้สนใจในการทำเกษตรให้มีความรู้และมีความสามารถในการทำเกษตร

2.3 การสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการเกษตรและที่เกี่ยวข้องทั้งระบบอย่างครบวงจร เพื่อรองรับความสนใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตั้งแต่การวางแผนการผลิต การแปรรูป เชื่อมโยงถึงการตลาด การบริหารจัดการในเชิงธุรกิจ และการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาช่วยในการผลิต

2.4 การสนับสนุนปัจจัยการผลิตและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น อาทิ ที่ดินทำกิน แหล่งน้ำ พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ และแหล่งเงินทุน ให้กับประชาชนหรือเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความตั้งใจในการทำเกษตรแต่ยังขาดความพร้อมในการประกอบอาชีพ เป็นต้น



2.5 การสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ทั้งในส่วนของประกันภัย การดูแลสวัสดิการ และการสนับสนุนการเพิ่มรายได้นอกภาคเกษตร

2.6 การเสริมสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการพัฒนาภาคเกษตร และการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิรูป

โดยมีการแบ่งกลุ่มเกษตรกรออกเป็น 3 ประเภท ซึ่งแต่ละประเภทมีแนวทางในการดำเนินงานจำแนกได้ดังนี้

กลุ่มบัณฑิตใหม่ที่จบสาขาเกษตร	กลุ่มเกษตรกรเดิม และลูกหลานเกษตรกร	กลุ่มที่อยู่ภาคการผลิตอื่นหรือผู้สนใจเข้าสู่ภาคเกษตร
<p>มีความรู้ในภาคการเกษตรแต่ไม่ได้เข้าสู่ภาคเกษตร ซึ่งอาจจะสนใจแต่ขาดปัจจัยและโอกาสในการเป็นเกษตรกร เช่น เงินทุน และที่ดินทำกินทำให้ต้องหันไปประกอบอาชีพอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยกลุ่มนี้ถือว่ามีศักยภาพและความรู้การทำการเกษตรพื้นฐานในการทำการเกษตร แนวทางการดำเนินการจึงเน้นการสนับสนุนปัจจัยและจัดหาที่ดินทำกินเพื่อให้โอกาสในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม</p>	<p>มีพื้นฐานและความพร้อมในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่อาจจะไม่มีความสนใจที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีการปรับเปลี่ยนไปสู่ภาคการผลิตอื่นแทน ซึ่งแนวทางการดำเนินงานจึงต้องเน้นการสร้างคุณค่าในอาชีพเกษตรกรรม และสร้างความมั่นคงด้านรายได้ รวมถึงยกระดับการผลิตให้ครบวงจร ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีและระบบข้อมูลมาช่วยวางแผนระบบการผลิต เชื่อมโยงการตลาด</p>	<p>เป็นกลุ่มใหม่ที่มีความสนใจในการทำการเกษตร โดยอาจจะไม่มีที่ดินทำกินหรือเงินทุน รวมถึงโอกาสเข้าถึงข้อมูลตลาดแต่มีข้อจำกัดในเรื่ององค์ความรู้ซึ่งแนวทางการดำเนินงานจึงต้องเน้นให้ความรู้และคำปรึกษาในการผลิต เพื่อต่อยอดความรู้และลดการสูญเสียในการผลิต</p>



3. การขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ



3.1 ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรรมมากขึ้น

โดยในส่วนของภาครัฐ มีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้มีการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ที่มีแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรรมไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นคง สามารถพัฒนาอาชีพเกษตรเพื่อสร้างรายได้และมีความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีแนวทางการหลักที่สำคัญ ได้แก่ การขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การเสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ การพัฒนาองค์ความรู้ของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ การสร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

3.2 วัตถุประสงค์ในการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ของภาครัฐ

การขับเคลื่อนการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มแรงงานภาคเกษตร สานต่ออาชีพเกษตรกรรม โดยมุ่งเน้นการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การบริหารจัดการธุรกิจ และการใช้ระบบสารสนเทศ โดยในปี 2555 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีนโยบายในการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) พร้อมทั้งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer ทั้งนี้ ได้ให้ความหมายเกษตรกรปราดเปรื่องในเชิงผลผลิตว่าเป็น “บุคคลที่มีความภูมิใจในการเป็นเกษตรกร มีความรอบรู้ในระบบ

การผลิตด้านการเกษตรแต่ละสาขา มีความสามารถในการวิเคราะห์ เชื่อมโยงและบริหารจัดการการผลิตและการตลาด โดยใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ คำนี้ถึงคุณภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค สังคม และสิ่งแวดล้อม” โดยกำหนดคุณสมบัติพื้นฐานของ Smart Farmer เกษตรกรคุณภาพไว้ 6 ประการ คือ เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด เป็นผู้มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และที่สำคัญต้องมีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี

3.3 การสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ของภาคเอกชน

สำหรับภาคเอกชน มีหลายองค์กรที่ให้การสนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรไปสู่ Smart Farmer โดยส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานผ่านกิจกรรมหรือโครงการจัดฝึกอบรม การสนับสนุนเทคโนโลยี การจัดประกวดกระบวนการพัฒนานวัตกรรม และการสรรหาเกษตรกรต้นแบบที่มีศักยภาพในการเป็นผู้นำเกษตรกรยุคใหม่ มีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์หรือผลเชิงบวกแก่การทำเกษตรกรรม อาทิ บมจ. โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น หรือดีแทค ที่ร่วมกับ บจก. รักบ้านเกิด ร่วมกันพัฒนาช่องทางสื่อสารระหว่างเกษตรกรและผู้ซื้อ และประชาสัมพันธ์ข้อมูลสินค้า/ผลิตภัณฑ์ผ่านสื่อมีเดีย รวมถึงการพัฒนาแอปพลิเคชัน Farmer Info และการจัดประกวดเกษตรกรสำนึกรักบ้านเกิด นอกจากนี้ บริษัท สยามคูโบต้า คอร์ปอเรชั่น จำกัด ได้ดำเนินโครงการ KUBOTA Smart Farmer Camp เพื่อคัดเลือกนักศึกษาอายุ 18 - 22 ปี เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้และลงมือปฏิบัติการเพาะปลูกพืชจริง เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรกลการเกษตรที่เข้ามาช่วยเพิ่มผลผลิต และแลกเปลี่ยนความรู้กับเกษตรกรต้นแบบเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ เป็นต้น



FARMING

The farm generates a vast amount of rich and varied data. This is stored in the cloud. Data can be used as digital evidence reducing time spent completing grant applications or



ในปัจจุบันอาชีพเกษตรกรจึงมีแนวโน้มได้รับความสนใจจากคนรุ่นใหม่มากขึ้น ทั้งจากผู้ที่จบการศึกษาในสาขาเกษตร รวมถึงลูกหลานของเกษตรกร และผู้ที่ประกอบอาชีพอื่นแล้วผันตัวเองมาเป็นเกษตรกร ซึ่งได้รับการสนับสนุนและโอกาสมากขึ้น ทั้งด้านองค์ความรู้ นวัตกรรมเทคโนโลยี และข้อมูลด้านการผลิตและ

ด้านการตลาด เพื่อช่วยการวางแผนการผลิตให้เชื่อมโยงกับตลาดอย่างเป็นระบบ และมีรายได้ผลตอบแทนคุ้มค่ากับการลงทุน ซึ่งจากการสำรวจแรงงานภาคเกษตรพบว่า แรงงานภาคการเกษตรมีทั้งสิ้น 12.71 ล้านราย และแบ่งเป็น Smart Farmer ทั้งประเทศรวม 981,649 ราย และกลุ่ม Young Smart Farmer รวม 5,477 ราย

รายการ	จำนวนราย	ที่มา
ผลการสำรวจแรงงานภาคเกษตร	12,710,000	สำนักงานสถิติแห่งชาติ (ไตรมาส 3 ปี 2559)
จำนวน Smart Farmer	981,649	กรมส่งเสริมการเกษตร
จำนวน Young Smart Farmer	5,477	กรมส่งเสริมการเกษตร

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร ณ วันที่ 10 เม.ย. 2560

ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ จึงถือว่าการปรับตัวในภาคเกษตรเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในอนาคต โดยแรงงานภาคเกษตรจะมีศักยภาพและความเชี่ยวชาญมากขึ้น มีการวางแผนการผลิตการตลาดอย่างเป็นระบบ และมีการใช้ระบบข้อมูล รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อจัดการกระบวนการผลิต และลดความเสียหายที่เกิดจากภัยพิบัติธรรมชาติ ตลอดจนมีการเลือกผลิตสินค้าเกษตรที่มีโอกาสทางการตลาด ร่วมกับการวางแผนและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงตลาดและผู้บริโภคโดยตรง เพื่อแก้ปัญหาความผันผวนของราคา ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะยกระดับความสามารถในการแข่งขัน

ให้กับภาคเกษตรให้มีความยั่งยืน บนฐานของความรู้และการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาประเทศให้บรรลุตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และเพิ่มรายได้ของประชาชน



4. กรณีตัวอย่างและบทเรียนของเกษตรกรยุคใหม่

กรณีตัวอย่างของเกษตรกรยุคใหม่จากการรวบรวมเอกสารและสื่อสิ่งพิมพ์มีกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จแล้วที่น่าสนใจ เช่น

4.1 เกษตรกรต้นแบบ สาขาข้าว จังหวัดบุรีรัมย์
นายดำ ชัยนัย “ผู้นำการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์คุณภาพแห่งอำเภอลำปลายมาศ” จากชาวนาที่ประสบปัญหาหนี้สินที่ดินถูกยึดได้ปรับความคิดของตนเองจากความท้อแท้สิ้นหวัง สู้คนใฝ่รู้จากจุดเปลี่ยนสำคัญ เมื่อได้รับฟังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่พระราชทานแก่ผู้นำกลุ่มชาวนาเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2504 นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ Smart Farmer ต้นแบบคนนี้เข้าสู่วิถีของการเกษตรแบบอินทรีย์

โดยเริ่มต้นจากการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดิน สลับกับการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์และลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีต่างๆ จนในที่สุดสามารถเลิกใช้สารเคมีได้ด้วยความสามารถในการประยุกต์ใช้หลากหลายวิธีทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นใบเบิกทางสำคัญนำไปสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) เป็นผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่มีคุณภาพสูง มีความปลอดภัยเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศโดยเฉพาะในสหภาพยุโรป ทำให้ปัจจุบันนายดำมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีโอกาสตอบแทนช่วยเหลือเพื่อนบ้านและชุมชนด้วยวิถีแห่งเกษตรอินทรีย์ที่เชี่ยวชาญ





4.2 หมู่บ้านเกษตรอินทรีย์ (หมู่บ้านพลังงานทางเลือก) โดยนายปิยะทัศน์ ทศนิยม อายุ 59 ปี ผู้นำชุมชนจากบ้านหนองมัง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นชุมชนเล็กๆ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการทำนาเป็นหลัก ทำสวนและเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง แม้ว่าในพื้นที่จะไม่เหมาะกับการเพาะปลูก ทำให้ผลผลิตจากการทำนาไม่ได้ผลเท่าที่ควร แต่ชุมชนนี้สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตโดยทำการเกษตรอินทรีย์ และมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนสร้างองค์ความรู้ จนกระทั่งสามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน โดยคุณปิยะทัศน์ เป็นผู้นำที่ริเริ่มในการทำเกษตรอินทรีย์ ที่ได้รับการยอมรับมาใช้งานประสบความสำเร็จ ในระยะแรกคนในชุมชนยังไม่ยอมรับกับการทำเกษตรอินทรีย์ แต่คุณปิยะทัศน์ยังคงมุ่งมั่นทำเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง จนเห็นผลผลิตที่ได้เพิ่มมากขึ้นทุกปี มีสุขภาพดีขึ้น และผลตอบแทนที่เห็นเป็นรูปธรรม ทำให้ได้รับการยอมรับจากชุมชนในที่สุด นอกจากนี้ ยังมีมีการ

พัฒนาองค์ความรู้เพื่อปรับเทคโนโลยีการผลิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ซึ่งปัจจุบันคุณปิยะทัศน์มีความเชี่ยวชาญในการจัดการพืชออร์แกนิกในโรงเรือนพลาสติกคัดเลือกแสง และการจัดระบบควบคุมและรับรอง PGS ออร์แกนิก ที่สามารถถ่ายทอดไปสู่ชุมชนได้

4.3 ฟาร์มผักออร์แกนิก “แก้วพะเนาฯ ยังสมาร์ท ฟาร์มเมอร์” โดยนายพงษ์พัฒน์ แก้วพะเนาฯ

อายุ 25 ปี เกษตรกรจากจังหวัดมหาสารคาม เกษตรกรรุ่นใหม่ ที่นำประสบการณ์ของนักเรียนแลกเปลี่ยนที่ประเทศอิสราเอล มาพลิกฟื้นดินทุ่งกุลาร้องไห้ให้กลับมามีแร่ธาตุ สามารถปลูกพืชผักได้ โดยเริ่มจากการปรับสภาพดิน บริหารจัดการน้ำ และปรับระบบนิเวศ ตลอดจนมีการบริหารจัดการสวนผักในแบบฉบับของตัวเองที่ทำให้พื้นที่ 7 ไร่ สามารถเก็บเกี่ยวผักได้ตลอด 365 วัน โดยปลูกพืชผลชนิดกัน ไล่ไปตามอายุเก็บ นอกจากนี้จะเป็นการลดความเสี่ยงจากความผันผวนด้านรายได้ แล้วยังเป็นการป้องกันโรคแมลงได้ทางหนึ่ง โดยปัจจุบันมีการรวมกลุ่มร่วมกับชุมชน ซึ่งในกลุ่มมีกิจกรรมที่สำคัญคือ ผักอินทรีย์กลางแจ้ง ผักอินทรีย์โรงเรียน โรงเรียนเห็ดฤดูหนาว โรงเรียนเห็ดฤดูร้อน แปลงสาธิตมะกรูดตัดใบ เลี้ยงไก่ไข่ บนบ่อปลา พืชผักจำพวก หอมแบ่ง กะเพรา แมงลัก ขึ้นฉ่าย ผักชีไทย ผักบุ้ง ตะไคร้ ใบมะกรูด เห็ด ไม้ สัตว์จำพวก ปลา กุ้ง และหมูป่า เป็นต้น เป็นธุรกิจที่สร้างรายได้อย่างมาก ให้กับกลุ่ม





4.4 โคโค เมล่อน ฟาร์ม โดยนายณัฐ มั่นคง เจ้าของ “โคโค เมล่อน ฟาร์ม” อ.สามชุก จ.สุพรรณบุรี จบการศึกษา ด้านบริหารธุรกิจจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ มีความสนใจในธุรกิจ การเกษตร และเห็นว่าเมล่อนเป็นผลไม้ที่มีราคาค่อนข้างสูง สามารถทำเงินได้โดยใช้พื้นที่ไม่มาก จึงได้เริ่มศึกษาหาข้อมูล

เกี่ยวกับเมล่อนด้วยตนเอง ทั้งการไปศึกษาดูงานตามสถานที่ต่างๆ อีกทั้งยังได้เข้าร่วมอบรมในโครงการของดีแท้ ทั้งด้านการตลาด การเปิดเพจขายสินค้า การทำตลาดออนไลน์ การถ่ายรูปสินค้า และการนำเสนอสินค้าเพื่อสร้างการรับรู้ไปยังผู้บริโภค และที่สำคัญได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการปลูกเมล่อนในลักษณะ ฟาร์มแม่นยำ มีการนำระบบเซนเซอร์อัจฉริยะ ที่ทำหน้าที่สังเกต และติดตามการเปลี่ยนแปลงปัจจัยในการเพาะปลูก ซึ่งเป็นหัวใจ สำคัญที่สุดของเกษตรกรแม่นยำ จากปกติที่ขึ้นกับความรู้สึกละ ความชำนาญของเกษตรกรเอง รวมทั้งมีการส่งข้อมูล ทั้งความชื้น แสง และอุณหภูมิ ทำให้ได้ข้อมูลแบบ real-time ระบบจะทำการ ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมทั้งแสดงผลผ่านแอปพลิเคชัน แบบ real-time ซึ่งจะทำให้ได้ผลผลิตตรงตามความต้องการ คุณภาพคงที่ วางแผนระบบการตลาดดีขึ้น



5. ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างเกษตรกรยุคใหม่

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและถอดบทเรียนจากเกษตรกรรุ่นใหม่ รวมถึงการลงพื้นที่สัมภาษณ์เกษตรกร พบว่า องค์ประกอบที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ คือ

5.1 เกษตรกรต้องมีใจรักอาชีพเกษตรกรและ ใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการทำ การเกษตรที่ต้องมีใจรักและความตั้งใจเป็นพื้นฐาน จึงทำให้เกิด ความทุ่มเทและเอาใจใส่ มีความสุขกับสิ่งที่ทำ ใฝ่เรียนรู้ในการ พัฒนาดตนเองตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง เข้าใจธรรมชาติและระบบนิเวศ เช่น ดิน น้ำ ป่า เพื่อปรับรูปแบบการทำเกษตรให้เหมาะสม

5.2 การสร้างแรงจูงใจและการเพิ่มศักยภาพ การทำการเกษตร เป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรที่ทำอยู่แล้ว หรือเกษตรกรที่เข้ามาใหม่มีความสนใจและพร้อมในการทำ การเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ความพร้อมด้านเทคโนโลยี และองค์ความรู้ในการทำเกษตร ระบบข้อมูลเพื่อประกอบการ ตัดสินใจ โดยเฉพาะข้อมูลด้านการตลาด การเข้าถึงเทคโนโลยี สารสนเทศ การเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้าง ทักษะแก่เกษตรกร มีปัจจัยการผลิตที่จำเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะ ที่ดินทำกิน และพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ เป็นต้น

5.3 การสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่การกำ การเกษตร ทุกภาคส่วนทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคเอกชน ควรมีบทบาทร่วมกันในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดเกษตรกร



รุ่นใหม่ ๆ เพื่อสืบสานอาชีพเกษตรกร เช่น ทุนการศึกษา แหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ และการสนับสนุนเทคโนโลยี เป็นต้น

5.4 การยกย่องเชิดชูเกียรติและประกาศ เกียรติคุณให้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ทั้งกลุ่มที่ทำการเกษตรอยู่แล้วในปัจจุบัน และกลุ่มเกษตรกร รุ่นใหม่ที่เข้ามาทำการเกษตร เพื่อเป็นการสร้างความภาคภูมิใจ ให้กับเกษตรกรที่มีความตั้งใจในการประกอบอาชีพ และยังเป็น การสร้างแรงบันดาลใจให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ ๆ หรือผู้ที่สนใจ จะเข้ามาทำอาชีพเกษตรกรต่อไป

6. แนวทางการดำเนินงานในระยะต่อไป

การปรับตัวของภาคเกษตรให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคตที่ต้องมีการแข่งขันมากขึ้น มีการยกระดับรายได้ให้สูงขึ้น ซึ่งแรงงานในภาคเกษตรจะเป็นกลไกสำคัญที่มีส่วนในการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตร ดังนั้น เพื่อวางแผนการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ให้มีศักยภาพเป็นกำลังสำคัญของภาคเกษตร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

6.1 แนวทางการเสริมสร้างความสามารถของเกษตรกร โดยเกษตรกรหรือผู้ที่กำลังจะเข้าสู่อาชีพเกษตรกรมีศักยภาพที่แตกต่างกัน ดังนั้น แนวทางในการสนับสนุนและส่งเสริมที่จะมีจุดเน้นที่แตกต่างกันไป ดังนี้

6.1.1 กลุ่มใหม่ที่ยังไม่เริ่มอาชีพเกษตรกร ครอบคลุมทั้งผู้ที่จบการศึกษาใหม่ หรือผู้ที่สนใจทำการเกษตร ถือเป็นหน้าใหม่ในการประกอบอาชีพเกษตรกร ส่วนใหญ่มีความพร้อมเรื่องข้อมูลตลาดและเครื่องมือใหม่ๆ ทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้ แต่อาจจะมีข้อจำกัดเรื่องที่ดินทำกินและองค์ความรู้ ดังนั้น แนวทางที่ควรสนับสนุนกลุ่มเป้าหมายนี้ คือ การขึ้นทะเบียนผู้สนใจไว้สำหรับพิจารณาจัดสรรที่ดินทำกินภายใต้โครงการของรัฐ การให้คำปรึกษาและแนะนำเกษตรกรต้นแบบสำหรับให้คำแนะนำการต่อยอดการทำการเกษตรได้

6.1.2 กลุ่มที่อยู่ในภาคเกษตรแล้ว ครอบคลุมทั้งเกษตรกรเดิมและลูกหลานของเกษตรกร กลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่ทำการเกษตรอยู่แล้ว มีความชำนาญในการทำการเกษตร แต่อาจจะประสบปัญหาในด้านเชื่อมโยงการผลิตกับการตลาด และมีความผันผวนด้านรายได้ ทำให้มีแนวโน้มขาดความเชื่อมั่นต่อจนถึงรุ่นลูกหลานเกษตรกร ดังนั้น แนวทางที่ควรสนับสนุนกลุ่มเป้าหมายนี้ คือ การรวมกลุ่มและวางแผนการผลิตเพื่อสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพ การสนับสนุนให้เข้าถึงข้อมูลและเทคโนโลยีต่างๆ และการเชื่อมโยงกับตลาด เพื่อประโยชน์ในการปรับการผลิตให้สอดคล้องกับตลาดที่มีศักยภาพ

6.2 การเพิ่มโอกาสในการพัฒนาศักยภาพเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของอาชีพเกษตรกร

6.2.1 ความพร้อมของเทคโนโลยีและองค์ความรู้ การทำการเกษตร เพื่อสนับสนุนให้พึ่งพาตนเอง ทั้งจากการวิจัยพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และบทเรียนจากผู้ที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งต้องมีการรวบรวมให้เกษตรกรหรือผู้ที่สนใจเพื่อนำไปใช้และรองรับการปรับตัวของเกษตรกร



6.2.2 การพัฒนาระบบข้อมูลประกอบการตัดสินใจ โดยเฉพาะข้อมูลด้านการตลาด ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรหรือผู้ที่สนใจเห็นโอกาสในการทำการเกษตรที่ให้ผลตอบแทนสูง

6.2.3 การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคโดยตรง

6.2.4 กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างทักษะเกษตรกรให้เป็นผู้ที่มีทักษะและความคิดในการประยุกต์ใช้เครื่องมือ องค์ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ในการผลิต มีความคิดวิเคราะห์และวางแผนการผลิตการตลาดอย่างเป็นระบบ

6.2.5 การสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่จำเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะที่ดินทำกิน พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการ ตลอดจนแหล่งเงินทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยเหมาะสม

6.2.6 การสร้างเครือข่าย เพื่อให้เกิดความร่วมมือในด้านการผลิต และการตลาด ตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในด้านต่างๆ ตลอดเวลา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำการเกษตร

6.3 การเปิดโอกาสให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการขับเคลื่อนการพัฒนากิจกรรม เพื่อให้มีส่วนร่วมคิดร่วมวางแผน เช่น แผนชุมชน แผนจังหวัด รวมถึงแผนและนโยบายระดับประเทศ และร่วมดำเนินการพัฒนาตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งจะสร้างให้เกิดความเป็นเจ้าของที่ต้องร่วมกันพัฒนาภาคเกษตรต่อไปในอนาคต

